

MASTIIT JA UDARATERVIS

Udaratervis on oluline nii lehma kui loomapidaja seisukohast. Vähem mastiite tähendab väiksemaid kulusid, rohkem röömu tehtud tööst, vähem antibiootikumide kasutamist ja kvaliteetsemat piima. Lisaks sellele halvendab mastiit loomade heaolu, sest sageli põhjustab udarapõletik loomale valu.

Millal on karja udaratervis hea? Ennekõike otsustab selle üle loomapidaja ise. Mõnele on normaalne tankipiima somaatiliste rakkude arv (SRA) 200 000, teise jaoks ei ole ka 100 000 rakku/ml piisavalt hea. Hollandi Udaraterwise Keskus (UGCN) on seisukohal, et rohkem kui 30 kliinilise mastiidi juhtu 100 lehma kohta aastas ja/või tankipiima somaatiliste rakkude arv üle 250 000 raku/ml on liiga palju iga farmi jaoks.

Hollandi Udaraterwise Keskus loodi 2005. aastal piimatootjate ja -töötajate initsiatiivil eesmärgiga parandada piima kvaliteeti ja koostada riiklik udaraterwise parandamise programm. Kuigi sel ajal oli Hollandis tankipiima keskmine SRA umbes 230 000, peeti siiski vajalikuks sõnastada standardid, mis aitaksid kõigil piimatootjatel üheselt aru saada sõnaühenditest "kvaliteetne piim" ja "terve udar".

UGCNI hea udaraterwise standardid

Kliiniline mastiit	vähem kui 15%
Keskmine SRA	väiksem kui 150 000
Suurenenud SRAga loomi	vähem kui 10%
Uusi suurenenud SRAga loomi	vähem kui 6%
Korduvaid mastiidijuhte	vähem kui 10%
Udaraterwise või nisaprobleemidega karjast praagitud loomi	vähem kui 5%
Tallatud nisasid	vähem kui 2%
Kinnisperioodil nakatunud loomi	vähem kui 10%
Kinnisperioodil paranenud loomi	rohkem kui 70%

Kindlasti on ka Eestis tootjaid, kelle karja udaratervisenäitajad juba on vähemalt sama head, kuid seni kuni Eesti karjade keskmine tankipiima SRA kõigub 350 000–400 000 vahel, tasuks ka meie karjades võtta need standardid endale eesmärgiks.

Eesmärgid. Seadke oma karjale konkreetsete numbrite kujul igal aastal realistlikud eesmärgid, milleni soovite jõuda. Milline kliiniliste mastiitide protsent on aktsepteeritav? Kui madalat tankipiima SRAd sooviksite näha? Milliseid tulemusi tasuks oodata kinnislehmade ravist?

Eesmärkide seadmisel on mõtet vaid siis, kui võetakse midagi ette ka nende saavutamiseks. Rääkige oma eesmärkidest veterinaari ja laudapersonaliga, arutlege nendega, mida saaks teha paremini ning millised konkreetsete tegevused on vajalikud püstitatud eesmärkide saavutamiseks. Ja kui plaan on valmis, olge selle teostamisel äärmiselt järjekindl!

Hügieen. Alustada tasuks küsimusest: milline on nakkuste foon farmis?

Hea esmase pildi keskkondlike haigustekitajate leviku riskidest annab lehmade hügieeni hindamine. Puhas lehm tähendab puhast keskkonda ja sellest tulenevat madalat nakkusohtu. Mustad loomad on aga alati keskkondlikele nakkustele "kerge saak".

Lehma hügieeni hindamisel tuleks tähelepanu pöörata kolmele piirkonnale looma kehal:

1. Udara küljed ja –peegel,
2. Reied,
3. Jalgade alaosa.

Looma puhtuse hindamine Loomade puhtust on mugav hinnata näiteks lüpsiplatsil, mõistlik loomade hulk on 40–50%. Samas ei tohiks unustada ka kinnislehmi ega tiineid mullikaid.

Vastavalt sellele kui puhtad on loomad, võiks nad jagada neljaks:

Skoor 1– puhas

Skoor 2– veidi määrdunud

Skoor 3– määrdunud

Skoor 4– väga määrdunud

Lisaks loomade udarate ja jalgade puhtuse hindamisele tuleks hinnata ka asemete olukorda. Eesmärgid loomade ja asemete hügieeni parandamiseks:

udaraid skooriga 3 ja 4 vähem kui 10%,

reisi skooriga 3 ja 4 vähem kui 15%,

jalgu skooriga 3 ja 4 vähem kui 20%.

Mida teha, kui tulemused teid ei rahulda? Kui loomade udarad on määrdunud, siis tuleks põhjusi otsida peamiselt sealt, kus loomad puhkavad. Puhas ning kuiv allapanu ja udarate pügamine aitavad kindlasti parandada loomade hügieeni. Määrdunud jalad viitavad jalutusala ja sõnnikukäikude puudulikule hügieenile. Kontrollige, kas sõnnikut eemaldatakse piisavalt sageli ja kui kvaliteetne on töö.

Loomad on mustemad ka siis, kui nende kõhud on lahti. Põhjuseks võib olla nii liiga proteiinirikas ja madala kiusisaldusega ratsioon kui ka erinevad viirushaigused.

Uuringud on näidanud, et karjades, kus tankipiima SRA on üle 250 000, on viis korda rohkem väga määrdunud loomi (skoor 4) kui karjades, kus tankipiima SRA on 150 000 või vähem. Määrdunud loomadel esineb subkliinilisi mastiite 1,5 korda sagedamini kui puhastel loomadel.

Kuiv allapanu. On väga oluline, et kasutatav allapanu oleks nii kuiv kui võimalik, sest bakterid eelistavad "pesitseda" niiskes ja soojas keskkonnas. Saepuru, põhk ja turvas on bakteritele toitainete allikaks, eriti kui sinna lisandub udarast lekkinud piima. Bakterid paljunevad põhus ja lehtpuu saepurus kiiremini kui okaspuu saepurus ja purustatud paberis. Puhas liiv toitaineid ei sisalda ja on seetõttu bakteritele sobimatu keskkonnana allapanuks kohane materjal. Väljaheidetega saastunud liiv on aga bakteritele sama sobiv keskkond kui saastunud põhk või saepuru.

Koht, kus allapanu hoitakse, peab olema kuiv, soovitatavalt katuse all. Sobimatutes tingimustes võib algselt kvaliteetne materjal rikneda ja muutuda kasutuskõlbmatuks. Näiteks kilega katmisel on allapanu hallitusseentega saastumise oht väga suur. Samuti tuleks vältida allapanu ladustamist otse maapinnale, sest allapanu imab niiskust hästi ka pinnasest.

Piisava mugavuse, haakuvuse, niiskuse imavuse tagab ja tallatud nisasid aitab vältida allapanu, mis betoonist asemel on 15 cm ja kummimattidega kaetud asemel 5 cm.

Allapanule kustutatud lubja lisamisel vahekorras 1:10 on kuivatav toime ja kustutatud lubi muudab allapanu pH sobimatuks *E. coli* bakteritele. Selline toime kestab siiski vaid ühe päeva.

Asemete desinfitseerimine. Haiguspuhangute, näiteks Klebsiella mastiidi korral võib kasu olla asemete/sulgude desost. Selleks tuleb eemaldada kogu allapanu ja pühkida pind harjaga puhtaks. Seejärel leotada pinnad 3-4% formaldehüüdi vesilahusega ja lasta desoainel toimida umbes pool tundi. Pärast seda eemaldada lahuse jäägid kummist kraabiga ning lasta pindadel täielikult kuivada. Kuivad asemel katke puhta ja kuiva allapanuga.

Infolehe koostamisel on kasutatud ajakirjas "Veepro" avaldatud materjale